

En dag i Hansestaden Visby

Dags att gå på upptäcktsfärd i Hansestaden Visby! Strosa bland medeltida ruiner, hus och kullerstenslagda små gränder, titta in i mysiga små butiker och koppla av med en fika på något av stadens alla kaféer.

Vi börjar vandringen vid **Österport**. Utanför porten ligger Visbys kommersiella centrum med affärer, banker och Systembolag. Porten förband tidigare staden med landsvägen från östra och centrala Gotland. **Ringmuren**, som är ca 11 meter hög, byggdes i två etapper och stod färdig ca 1288. Gotland härjades på den här tiden av inbördeskrig och muren uppfördes för att skydda den mäktiga handelsstaden mot befolkningen på landsbygden men även från attacker från havet. Under Hansans tid var Visby en mäktig stad, fylld av köpmän från hela Europa och betydligt större än vad Stockholm var samma tid. Fortsätt nu vidare ner i Hansestaden längs Hästgatan och tag sedan snett höger ner mot **Stora Torget** i Smittens Backe.

Nere på torget ser du en imponerande kyrkoruin, **S:ta Katarina**, som en gång i tiden byggdes av franciskanerorden. De grundade här Sveriges första franciskanerkonvent år 1233. Under 1400-talet var kyrkan en mäktig treskeppig hallkyrka med brett mittskepp och smalare sidoskepp. Mellan skeppen gick två rader med åttkantiga pelare och i taket gick röda tegelvalv. Kyrkan hade många och höga fönster med spröjsar, i koret var glaset dominerande över stenväggen och troligtvis var alla fönster i kyrkan målade som tillsammans med de antagligen också målade väggarna måste ha gett ett imponerande intryck. Den största porten som ledde in i kyrkan fanns på västsidan, i den fanns en relief av Kristi uppståndelse. Portalen som leder in till sakristian är prydd med en relief av en ros. Golvet var täckt av kalkstensplattor och gravhällar då det var en ära att bli begravd inne i kyrkan. Golvet intill koret ligger ett par trappsteg högre än övriga kyrkan. S:ta Katarina hade många skyddshelgon, dessa var: S:ta Katarina av Alexandria, S:ta Maria Magdalena vars relik fanns inmurat i högaltaret, S:t Franciskus, S:t Ludwig, S:ta Klara och S:t Antonius. Alla dessa hade troligtvis var sitt altare men var dessa var belägna i kyrkan är dock ett frågetecken. Någon motsvarighet till denna kyrka finns inte på Gotland, de närmaste förebilderna kan hittas i Baltikum och Polen.

Kanske är det dags för en fika? Runt torget finns flera mysiga ställen och det är här Visbys nattliv är som intensivast, även under vintern. Vi rekommenderar en fika på **Bageriet** (det gula/kopparfärgade huset med en klocka på gaveln) eller Ryska Gården (det vackra trähuset snett över gatan mot ICA). På **Ryska Gården** kan du även njuta av vackra väggmålningar från 1700-talet. I husets källare ligger faktiskt resterna av den ryska kyrkan som en gång i tiden stod på platsen. Källaren är tyvärr ej öppen för besök.

Ett besök i Visby Domkyrka är givetvis ett måste och från torget ser du de mäktiga tornen så

fortsätt mot dessa norrut. **S:ta Maria Domkyrka** byggdes under medeltiden och den invigdes redan år 1225. Kyrkan byggdes ursprungligen som gästkyrka för tyska handelsmän. I mitten av 1200-talet var den tyska befolkningen lika stor som den gotländska i Visby. Den stora dopfunten av gotländsk kalksten är från tiden då kyrkan byggdes. Ovanför dopfunten hänger en magnifik träskulptur, den uppståndne frälsaren, och den tros vara ett gotländska arbete från någon gång av 1200-talets senare del. Epitafierna, minnestavlor över döda personer, är också vackra och värda att betrakta en stund. På ett av dem knäböjer en välklädd och skäggig man framför frälsaren på korset. Det är självaste amiralen och borgmästaren av Lübeck, Bartholomeus Tinnapfel, som dessvärre omkom då en dansk-lübsk flotta förläste i en fruktansvärd storm på Visby redd den 28 juli 1566 då 5-7000 människor dog. Predikstolen är från 1684 då originalet såldes till Grötlingbo på södra Gotland 1584.

Alldeles ovanför domkyrkan, man går upp för trappan, är det en storslagen utsikt över delar av Visby. I början av trappan ligger Johan Målares hus, hemvist åt den kände målaren under 1600-talet.

I anslutning till klinten vid Domkyrkan har man funnit 5000 år gamla spår från stenåldern, förmodligen Visbys första invånare huserade här.

Vandra nu vidare ner genom staden, ta Skolgatan ner till S:t Drottensgatan där du stöter på ruinerna **S:t Lars** och **S:t Drotten**. S:t Lars har fått sitt namn efter S:t Laurentius som dog martyrdöden på glödande halster i Rom år 258 och Drotten betyder Herren Gud. Legenden säger att här finns en hemlig gång mellan kyrkorna, så att munkarna i den ena kyrkan kunde nå nunnorna i den andra. Någon hemlig gång har dock aldrig påträffats vid utgrävningar av kyrkorna...

Fortsätt nu norrut längs S:t Hansgatan och vidare på Tranhusgatan. Då kommer du strax till **S:t Klemens ruin**. S:t Klemens är en av Visbys äldsta kyrkor, byggd någon gång runt år 1100. Man förmodar att kyrkan var församlingskyrka åt danska köpmän.

Mittemot ruinen ligger en av ingångarna till **De Badande Wännernas (DBW) botaniska trädgård** som anlades 1855 efter förslag av magister Hans Petter Gustavsson. Han ville att det uppväxande släktet skulle få en levande kunskap om naturen. Trädgården blev tidigt en omtyckt promenadplats. I början fungerade den mest som handelsträdgård, med ett stort sortiment av frukt- och parkträd, buskar, sparris och andra nyttoväxter. Man bedrev här även trädgårdsundervisning. I början av 1930-talet gjordes en genomgripande renovering av trädgården och den fick då sin nuvarande utformning. Förutom botaniska trädgården tillhör även grönområdet norr därom Sällskapet DBW. Under 1970-talet övertog Gotlands kommun driftsansvaret för trädgården, men sällskapet DBW:s trädgårdsstyrelse svarar fortfarande för det botaniska innehållet. På senare år har trädgården åter fått en ansiktslyftning, man har målat lusthuset i de ursprungliga färgerna och anlagt en helt ny örtagård. I trädgården finns även en ruin efter S:t Olofs kyrka, vackert överväxt av Gotlands landskapsblomma, murgrönan. Botan, som trädgården kallas i folkmun, är en trivsam och fridfull plats att strosa runt på!

När du tittat runt i trädgården bege dig då mot trädgårdens utgång i sydvästra hörnet och fortsätt söderut mot **Kruttornet** som utgör ringmurens äldsta del. Detta var ett försvarstorn till den medeltida hamnen, det som numera är Almedalen, och kallade då Lambtornet. Hamnen är försvunnen sedan länge på grund av landhöjningen. Från tornets topp kunde armborstskyttar skjuta rakt ner i inkommande båtar. Tornet hade ingen port, bara en liten lucka ett tiotal meter upp på väggen, dit man kom via en stege som sedan drogs upp, vilket försvarade för angripare att ta sig in. Namnet Kruttornet fick tornet dock avsevärt mycket senare. Det fick under strider med danskarna agera krutförråd åt både svenskar och danskar, eftersom det inte var ovanligt att staden erövrades.

Förälskade par bör inte heller missa **Kärleksporten** som ligger ett hundratal meter norrut längs muren vid havet. Porten har fått sitt namn efter sitt romantiska läge intill havet. Stenarna i portalen är fyllda med inristade kärleksförklaringar från olika tider. Lite längre bort, norrut, ligger även **Jungfrutornet**. Tornet uppfördes under 1400-talet för att stärka Visbys försvar mot havet. Sitt namn har tornet fått från legenden om dottern till Nils Guldsmed i Unghanse. Hon ska ha murats in i tornet som straff för att hon förrådade Visby åt Valdemar Atterdag och danskarna år 1361. Tornet fungerade under medeltiden som fängelse för prostituerade.

Flanera nu tillbaka till **Almedalen**. Det som idag är park var alltså en gång i tiden, under Visbys och Hansans storhetstid, hamn. Träportarna i muren ledde då ut till bryggor där handelsskeppen från när och fjärran lade till. Från Almedalens södra del har man en magnifik vy och ett populärt fotomotiv över hela Hansestaden som tornar upp sig mot skyn. Idag är Almedalen mest känt för att vara spelplats för politiker under en vecka i början av juli. Att årligen tala i Almedalen började Olof Palme med under slutet av 60-talet, då sommarboende på Färö, och nu för tiden lockar politikerveckan tusentals politiker, lobbyister, journalister och intresseorganisationer till Almedalen varje sommar.

I Almedalens södra del ligger Gotlands Högskola, Almedalsbiblioteket och Sveriges vackraste mötesplats, **Wisby Strand** eller *kongresshall'n* som gotlänningarna säger. Nere vid havet ligger Kallbadhuset, populär spelplats för innefolket under sommaren men betydligt lugnare under vintern. Här finns bastu som går att hyra genom Wisby Strand och badbryggan ligger där året runt – här kan sturska vinterbadare ta sig ett dopp!

Fortsätt nu söderut mot inre hamnen där du hittar **Joda Bar och Matsal**. Det kanske har blivit dags för något gott att äta och dricka? På restaurangens innergård kan man sitta ute större delen av året.

(Har du tid och intresse förordar vi ett besök på Gotlands Fornsal, vårt länsmuseum, där öns intressanta historia visas upp i magnifika, vackra lokaler. Museet ligger på Strandgatan, en gång i tiden stadens handlungata nummer ett. Öppettider och mer info om museet finns på www.lansmuseetgotland.se)

Fortsätt sedan längs hamnen söderut, bort mot Turistbyrån och gamla fängelset, **Sjumastar'n**. Fängelset togs i bruk 1859 och kallas i folkmun för Sjumastar'n för dess sju skorstenar. Fram till 1998 fanns det interner på fängelset men numera drivs här vandrarhem. I en av cellerna satt bl.a. Tektor Lundquvist, den siste fången som offentligt avrättades i Sverige. Han avrättades 18 maj 1876 ute i Stenkumla, ca 10 km söder om Visby, för flertalet stölder samt rån mord.

En gotländsk tidning skrev om avrättningen: "*... skarprättaren Per Petter Christiansson Steineck fattade derpå strax bilan, och sedan Tektors ställning blifvit något ändrad, höjde han bilan ... Hon föll, döden syntes genast hafva följt, men hugget var - snedt. Ännu ett måste göras; detta träffade bättre, men för tredje gången måste bilan höjas och sänkas, innan hufvudet var fullkomligt skildt från bålen ...*"

Ta nu trappan vid **Piparhälet**, bakom Turistbyrån. Pumpen intill trappan visar att här var en av de platser stadens befolkning kunde hämta vatten på. Innan vattenledningen kom till var mans hus vill säga.

Ovanför trappan finns en modell av **Visborgs Slott** som en gång i tiden låg här i Hansestadens sydvästra hörn. Denna försvarsanläggning började byggas av tyskarna redan år 1411. När kung Erik av Pommern blivit av med sin kungatitel 1437 blev borgen hans residens som han använde för att leda sjörövarverksamhet på Östersjön. Efter att den danske kungen Kristian I köpt ut Erik regerade danska slottsherrar på Visborg fram till freden i Brömsebro 1645. Då fick borgen en svensk besättning men borgen var förfallen och danskarna hade förstört mycket av inredningen innan avfärden. Vid det svensk-danska kriget 1676 anfölls Visby av en dansk flotta som besköt borgen. Den svenske kommandanten Mikael Schoultz kapitulerade efter bara några timmar och därefter blev borgen åter dansk igen. Danskarna rustade upp borgen men under första halvåret 1679 stod det klart att Danmark skulle avstå Gotland till Sverige. Det är då troligt att Köpenhamn gav order om att borgen skulle rivras. Under juli till september 1679 revs och sprängdes borgen bit för bit och ett stort stycke kulturhistoria gick förlorat.

Efter att Gotland övertagits av Sverige lät generalguvernör Johan Cedercreutz anlägga ett par kalkugnar vid ruinerna och största delen av ruinen omvandlades till kalk som användes för uppförandet av Stockholms slott samt några offentliga byggnader i Karlskrona. De grova murpartier som återstår i sydvästra hörnet är rester av Frustugan och södra borgmuren. I övrigt fick området förfalla och området användes för stadsbornas kreatur som betesmark. I mitten av 1700-talet började området kring nuvarande Visborgsgatan att bebyggas.

Fortsätt nu uppför backen till **Södertorg**. Till vänster om Söderport ser du att muren har tinnar. Här säger legenden att den danske kung Valdemar lät sina riddare rida tvärsigenom muren på tretton led och att det är därför muren har tinnar här, muren har nämligen inte tinnar någon annanstans. Detta kommer sig förmodligen av att muren, då den var i bruk, var befäst med träbyggnader längs med och ovanpå muren, tinnar behövdes helt enkelt inte. Från trängångarna och de träöverbyggda tornen kunde skyttar lätt göra pinan kort med anfallande

inkräktare. När dansken kom tog man dock inte strid från stadens sida utan kapitulerade i stort sett med en gång. De enda som gav dansken motstånd var bönderna på den gotländska landsbygden som blev slaktade utanför Visbys södra murar. En dåligt beväpnad armé av unga och gamla gick under medan stadens borgare och köpmän såg på från muren. Mer om fynden vid platsen för slaget på läns museets intressanta utställningar på Strandgatan.

På **Södertorg** har **Adelsgatan** sin början. Idag shoppinggatan nummer ett i Visby men under medeltiden bodde ingalunda adeln här utan här låg faktiskt fattigkvarteren. Butikerna i Visby har under lågsäsong vanligtvis öppet mån-fre 10-18 samt lördagar 10-15. Ett brett urval av småbutiker och kedjeanslutna butiker finns i staden men de du absolut inte ska missa är...

Kustnära, högkvalitativ inredningsbutik i början av Adelsgatan.

Munkvalvet, Adelsgatan. Gotländska hemslöjdsprodukter och konsthantverk från Gotland.

Julia Hultgren, Adelsgatan. Anrik klädesbutik med brett utbud för både herr och dam.

Bertholdsson & Holm, Adelsgatan. Köksutensilier, porslin m.m.

Bolaget, Stora Torget. I Systembolagets gamla butik, intill restaurangen med samma namn, finns ett stort utbud av gotländska hantverks- och designprodukter.

Visby Kaffe & Chokladaffär, Kung Magnus Väg, Östercentrum. Brett utbud av choklad och kaffe från hela världen. Givetvis ska du handla med dig en Visby Choklad hem!

Yllet, S:t Hansgatan. Designade kläder i naturmaterial av högsta kvalitet för både herr och dam. Man har även tillverkning i anslutning till butiken. Snett över gatan finns även en egen inredningsbutik.

Kränkku, Hästgatan/S:t Hansgatan. Väldig tebutik med stort, eget sortiment. Butiken har även ett stort utbud av porslin, teburkar, kannor, godis m.m.

Dags för middag

Visby är en av Sveriges krogstätaste städer även vintertid. Vi föreslår att ni bokar bord på någon av nedanstående krogar.

G:a Masters

Södra Kyrkogatan 10, tel 0498 – 21 66 55, www.gamlamasters.com. Klassisk kvarterskrog med höga ambitioner när det gäller kvalitet på mat, dryck och service.

Lindgården

Strandgatan 26, tel 0498 – 21 87 00, www.lindgarden.com. Anrikt och välrenommerat värdshus med ett erkänt kök med inriktning på gotländska råvaror.

50 kvadrat

S:t Hansgatan 15, tel 0498 – 27 83 80, www.50kvadrat.com. Modernt, prisbelönat, svenskt kök med influenser från hela världen. Fredrik i köket innehar en plats i svenska kocklandslaget.

Donners Brunn

Donnersplats, tel 0498 – 27 10 90, www.donnorsbrunn.se. Högklassig mat baserad på gotländska råvaror. Mysig lokal i medeltida källarmiljö.

Bolaget

Stora Torget, tel 0498 – 21 50 80, www.gamlabolaget.se. Gemytlig krog med avslappnad atmosfär, sober inredning à la Paris 1930 och välsmakande meny.

Friheten

Donnersplats, tel 0498 – 24 99 07, www.friheten.cc. Gemytlig restaurang och bar i samma hus som Wisby Hotel. Allt från smårätter till à la carte. Eller varför inte ta en avec i en skön fätölj?

Bakfickan

Stora Torget, tel 0498 – 27 18 07, www.bakfickan-visby.nu. Visby enda fisk- och skaldjursrestaurang. Allt från stekt strömming till ostron och färska skaldjur.

Munkkällaren

Stora Torget, tel 0498 – 27 14 00, www.munkkallaren.se. I folkmun kallat Munken. Bra mat och dryck från en bred à la carte-meny som kan avnjutas under kryssvalv från 1150-talet. Även nattklubb under helgerna.

Vi hoppas du haft en trevlig dag och afton i Visby!

Med vänlig hälsning
Gotlands Konferens & Turistservice

2008-09-04